

Středoškolská technika 2016

Setkání a prezentace prací středoškolských studentů na ČVUT

Studentský minisatelit CanSat pro evropskou soutěž ESA 2016

Vladimír Váňa, Daniel Jirouš, Tomáš Jakeš, Pavel Sýkora, Tomáš Kučera, Ondřej Poláček

Střední průmyslová škola elektrotechnická
Ječná 30, Praha 2

Úvod

Cílem práce je navrhnout a realizovat minisatelit Cansat pro studentskou soutěž ESA 2016 European CanSat competition. Elektronika Cansatu sestává z palubního počítače, bloku čidel teploty, atmosférického tlaku, 3D akcelerometru, 3D magnetometru a 3D gyroskopu. Dalšími bloky je deska s mikro SD kartou, blok GPS a blok trancieveru 433MHz. Obsahem práce je i tvorba softwaru pro palubní počítač. Projekt přináší praktické zkušenosti v návrhu strojírenských a elektronických dílů, návrhu a realizace DPS, návrh software pro MCU a návrh a realizaci padáčku.

1. Kapitola

Co je to CanSat ?

Před několika lety se objevila zajímavá technická novinka - stavba „minisatelitů“ soukromými osobami využívajícími k jejich konstrukci plechovku od limonády. Odtud pochází i jejich název -CanSat. Poprvé s myšlenkou CanSatu přišel profesor Robert Twiggs na konci 90. let. Tvůrci CanSatů do plechovky od limonády obvykle umísťují nějaká čidla jako např. čidlo tlaku a teploty, GPS moduly, kamery apod., jednočipové mikropočítače a vysílač pro VKV či UKV pásma ISP či pro některé z radioamaterských pásem 2m, 70cm, 23cm či 12cm. K vypuštění CanSatu vybaveného vlastním padáčkem obvykle slouží balon, quadroptéra či signální raketa. Poté, co CanSat opustí raketu či balon, padá s pomocí padáčku k zemi a přitom vysílá naměřené údaje. Stavbou a provozem CanSatů se zabývají často zejména vysokoškolští studenti. Někdy je to i součástí jejich studia. V roce 2010 začala Evropská vesmírná agentura (ESA) pořádat soutěž pro středoškoláky zvanou CanSat competition.

Evropská soutěž CanSat je součástí iniciativy ESA inspirovat mladé lidi ke studiu v oblasti vědy a inženýrství, s cílem zajistit dostupnost vysoce kvalifikovaných pracovních sil v kosmickém průmyslu budoucnosti.[1]

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-1 CanSat Launcher V7 render pro odpálení CanSatu

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-2 Cansat přistávající k Zemi

1.2. Podmínky soutěže

Úkolem je navrhnout a realizovat minisatelit, který bude vypuštěn raketou do výše cca 1km a poté bude na padáčku klesat k Zemi, přitom bude plnit dvě mise. První z nich je pro každý tým povinná. Jde o měření atmosférického tlaku a teploty. Druhá mise již závisí na volbě soutěžního týmu.

Při sestupu minisatelitu k Zemi jsou hodnoty naměřených údajů vysílány pomocí transceiveru pro pásmo 70cm, jsou zachyceny pozemní stanicí soutěžního týmu, dále pak zpracovány a v reálném čase zobrazeny na PC. Data jsou ještě zálohována na mikro SD kartu umístěnou na palubě Cansatu.

Všechny komponenty minisatelitu, s výjimkou padáku, se musí vejít do standardní plechovky od nápoje (výška 115mm a průměr 66mm). Výjimkou mohou být radiové a GPS antény, které lze umístit po stranách nebo v horní či dolní části plechovky. Hmotnost CanSatu musí být v rozmezí 300g až 350g. Minisatelit musí být schopen odolat zrychlení až 20g. Cena CanSatu by neměla přesahovat € 500.

1. 3. Výběr druhé mise

Jako druhou misi si náš tým zvolil 3D měření zrychlení a 3D měření magnetického pole Země. Dále jsme se rozhodli pro 3D gyroskop a GPS pro určení polohy Cansatu. Kromě toho chceme měřit i intenzitu světla. Pro druhou misi jsme tedy zvolili docela dost měření, abychom si ověřili práci s čidly, zpracování a přenos jejich signálů a dále tato data zpracovali a vyjádřili graficky a navíc uložili do free cloudu thingspeak.com. To vše se nám totiž hodí i pro IoT (Internet of Things), což je problematika, které se chceme také věnovat.

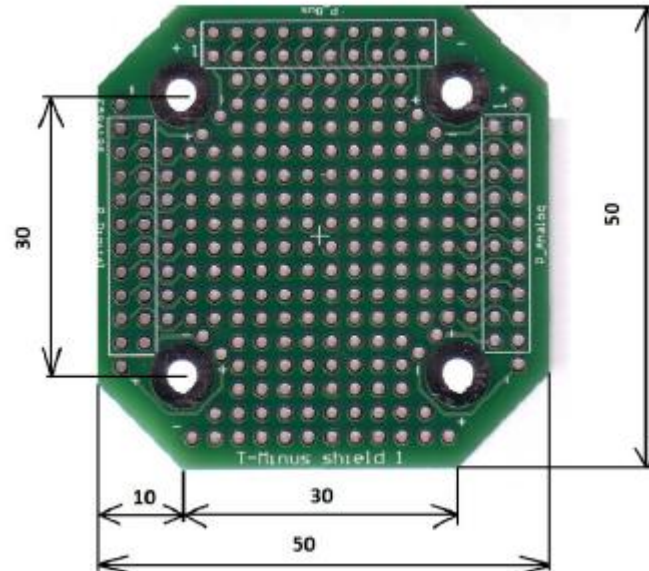
2. Kapitola

Hardware

Mise CanSatu přímo určují, jaké elektronické vybavení budeme potřebovat. Skládá se z bloku čidel teploty a atmosférického tlaku BMP180, bloku čidel Pololu MINIMU-9V3 s 3D akcelerometru a 3D magnetometrem LSM303D a 3D gyroskopu L3GD20H. Další blok s čipem BH1750FVI slouží pro měření intenzity osvětlení v rozsahu 0 až 65535 lx a je zde také blok s čipem kalendáře a reálného času PCF8563T neboť spolu s naměřenými hodnotami z čidel potřebujeme znát i čas měření. Bude také obsahovat modul GPS, palubní počítač tvořený Arduinem Micro pro komunikaci s čidly (nastavení jejich vlastností, přečtení dat) a komunikaci s transceivrem (vysílač a přijímač) RFM69HW. Dalším blokem tedy bude ještě vysílač. Protože nemůžeme zaručit nerušený příjem naměřených dat, rozhodli jsme se doplnit elektroniku o mikro SD kartu a naměřená data na ní zaznamenávat. Jako napájecí zdroj pro elektroniku bude sloužit 9V baterie. Vzhledem k tomu, že musí být komponenty CanSatu umístěny do plechovky, musíme dbát nejen na jejich funkčnost, ale také ohlídat, abychom nepřekročili povolené limity.

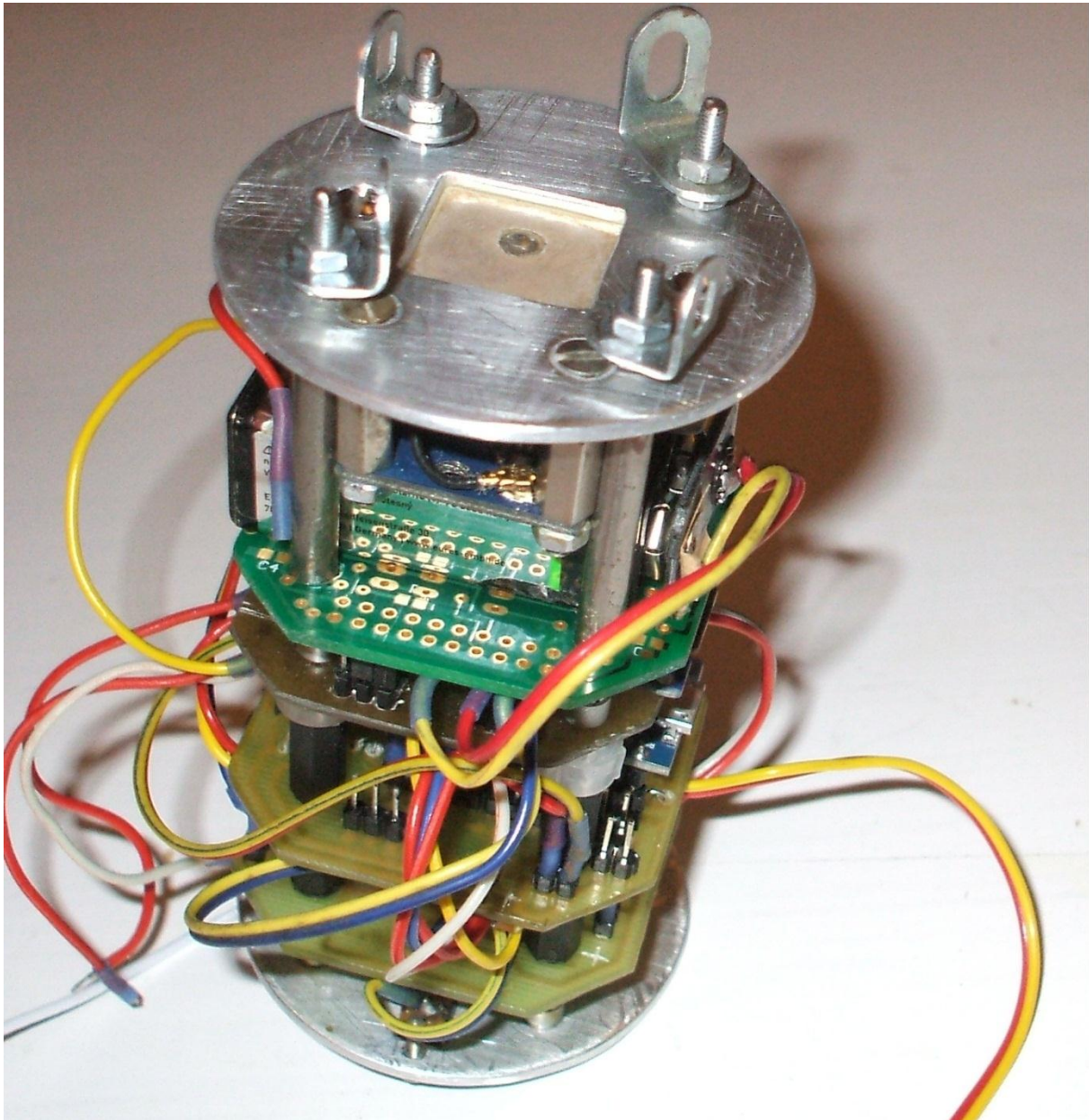
2.1 Konstrukční provedení Cansatu

Konstrukční provedení našeho cansatu se skládá se dvou kruhových čelíček o průměru 60mm spojených čtveřicí M3 svorníků délky 115mm. Na tyto svorníky jsou ještě navlečené desky elektroniky o rozměrech zřejmých z následujícího obrázku:

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-1 Deska plošného spoje s otvory pro svorníky

Další obrázek ukazuje zmíněnou mechanickou konstrukci s navlečenými deskami.

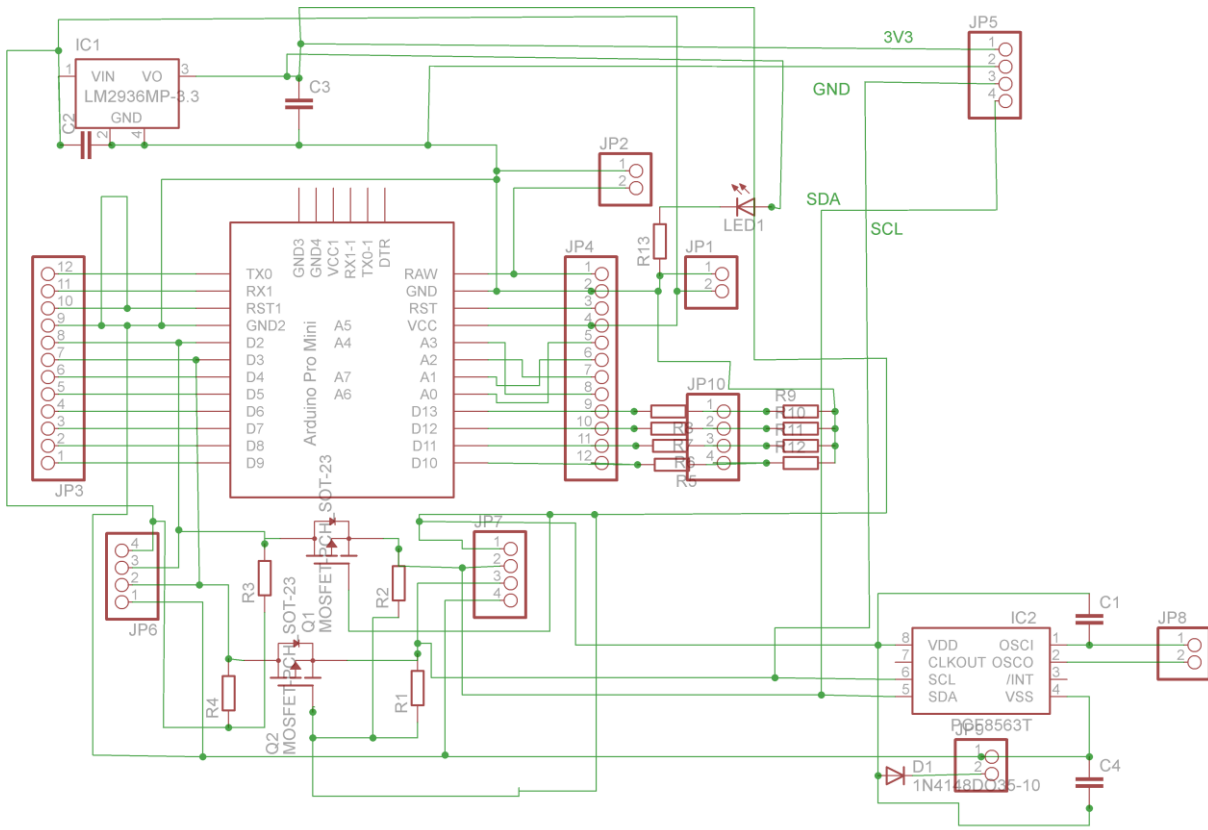

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-2 Mechanická konstrukce

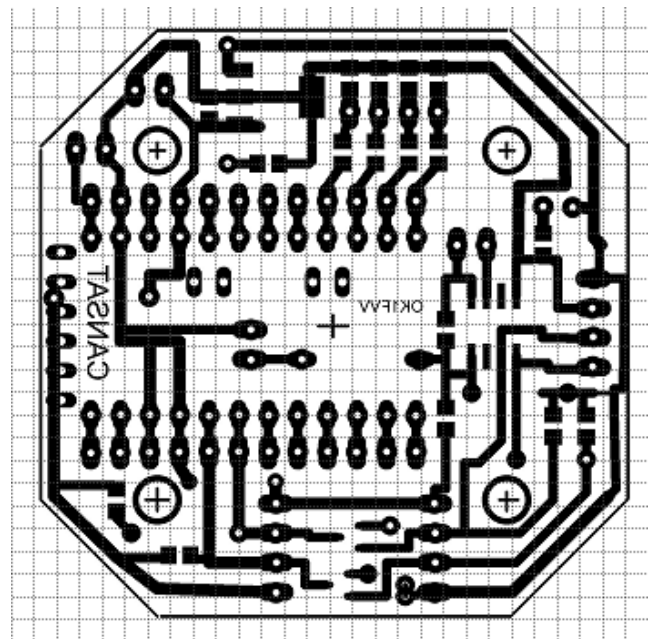
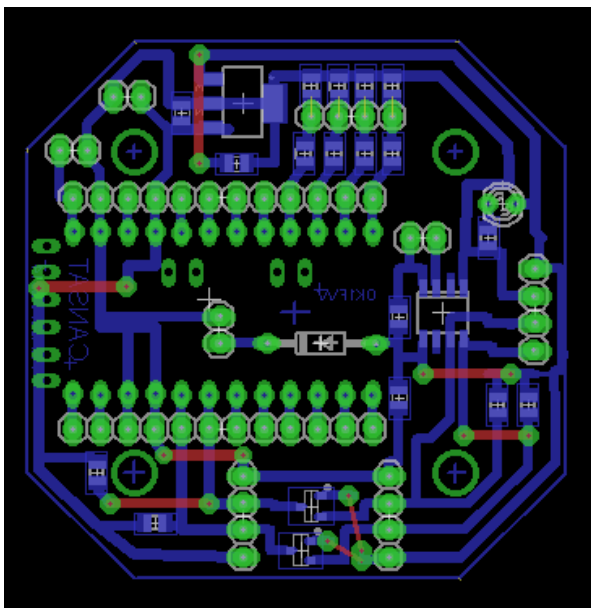
2.2 Palubní počítač

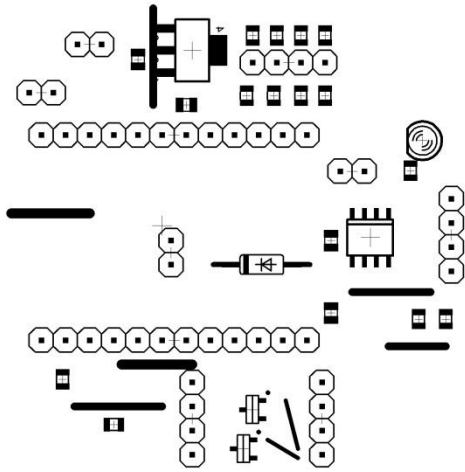
Tento počítač tvoří Arduino Micro s MCU ATMEGA32U4. Umístili jsme ho na destičku spolu s čidlem teploty a tlaku BMP180. Tato čidla, stejně jako čidla na dalších deskách komunikují s ARDUINO Micro prostřednictvím protokolu I2C. Protože datové signály Arduina jsou na úrovni 5V a čidla pracují s úrovní 3V3, je na této desce ještě oboustranný převodník úrovní 3V3 – 5V pro signály SDA a SCL protokolu I2C. Jsou tvořeny transistory BSS138SMD. Při návrhu desek PCB jsme použili program Eagle. Následující obr. ukazuje desku PCB s palubním počítačem Arduino Micro, čidlem BMP180, převodníkem úrovní s dvojicí BSS138 a řadou konektorů pro spojení této desky s okolím. Dále ke sběrnici I2C

máme na této desce připojen obvod hodin. Současně se záznamem či vysíláním naměřených dat potřebujeme totiž vědět i čas, kdy byla data pořízena.

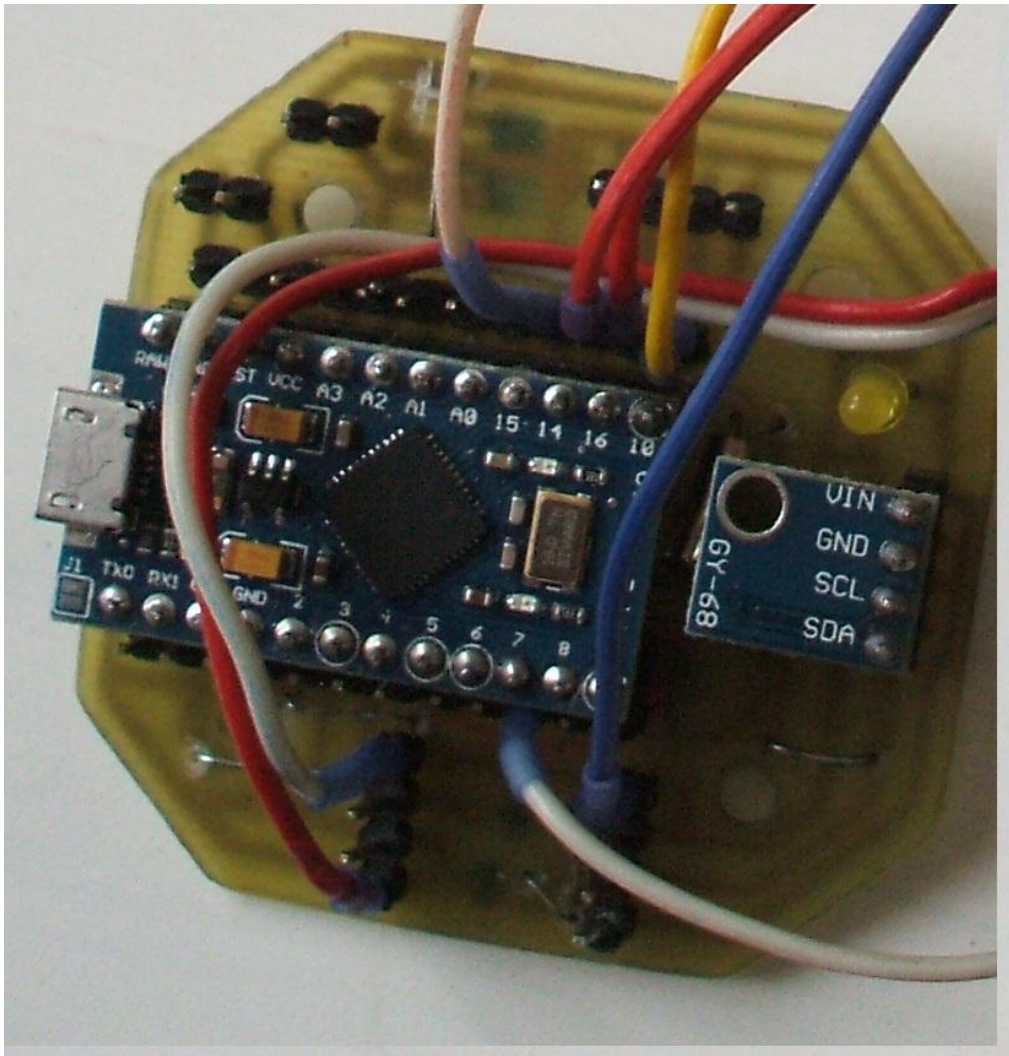
Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-3 Schéma zapojení palubního počítače

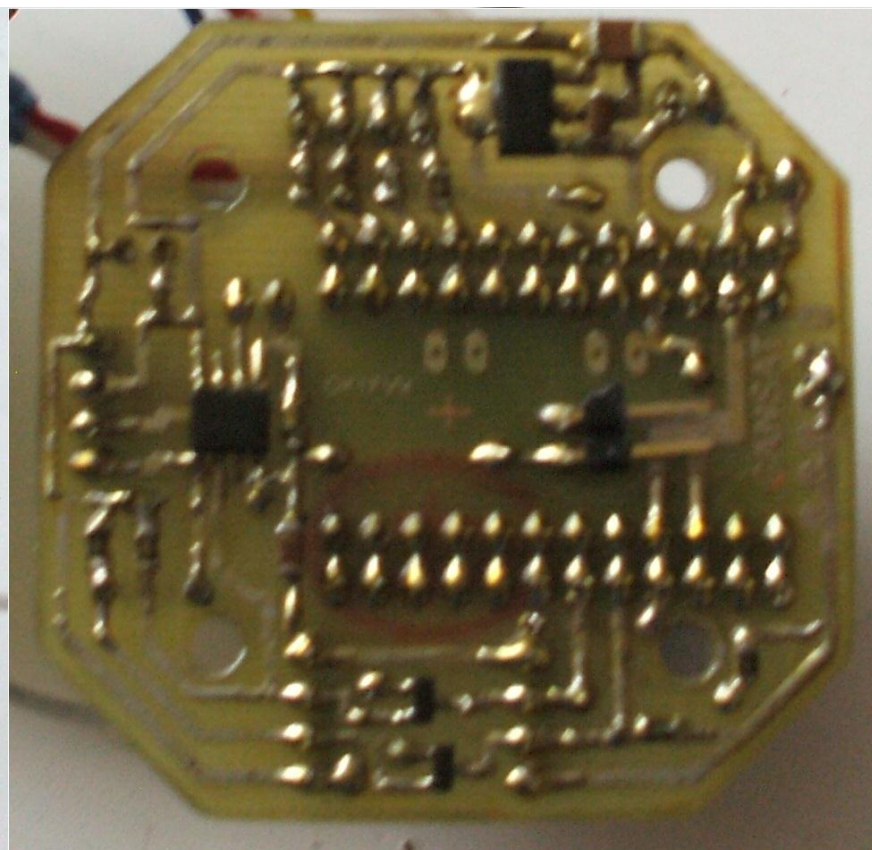

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-4 PCB s palubním počítačem a BMP180

Další dva obrázky ukazují vyrobenou a osazenou desku palubního počítače:

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-5 Pohled na horní stranu palubního počítače

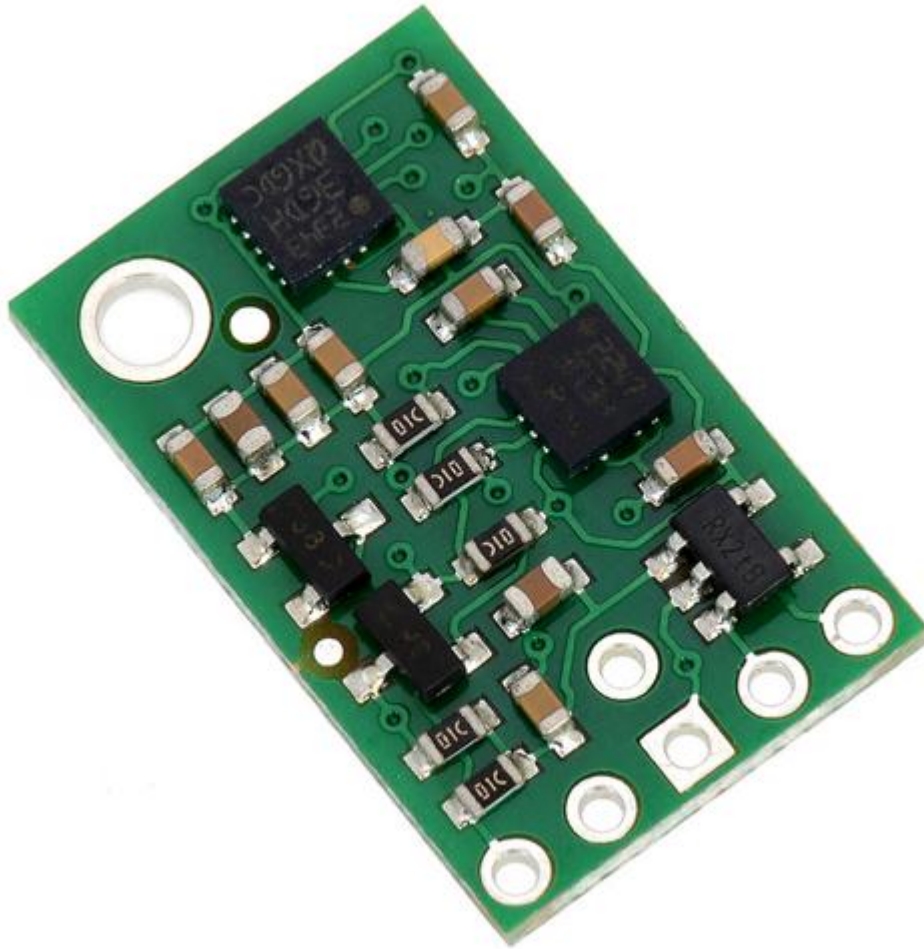

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-6 Pohled na dolní stranu palubního počítače

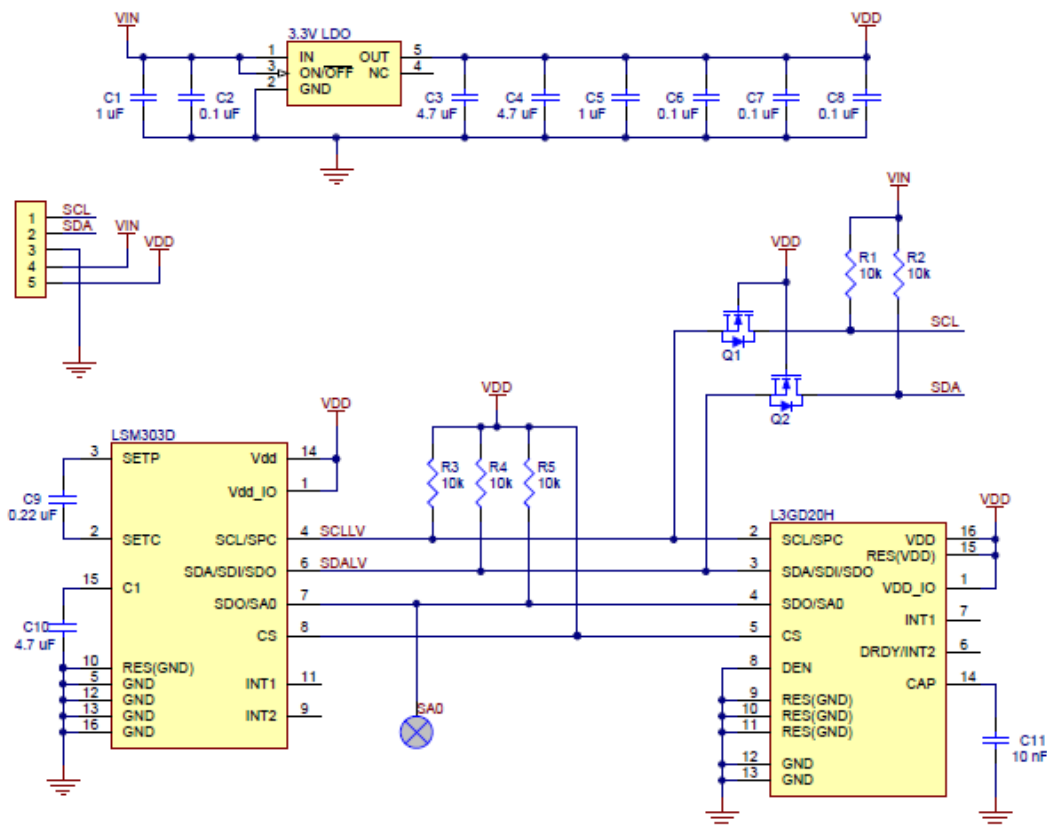
2.3 Blok čidel a trancieveru

Předpokládáme použití čidel: 3D akcelerometru, 3D magnetometru a 3D gyroskopu od firmy STMicroelectronics. Při vývoji této desky jsme vycházely z článku [1]. Využily jsme přitom modul Pololu MINIMU-9V3 s 3D akcelerometru a 3D magnetometrem LSM303D a 3D gyroskopu L3GD20H.

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-7 Pohled na destičku Pololu MINIMU-9 V3

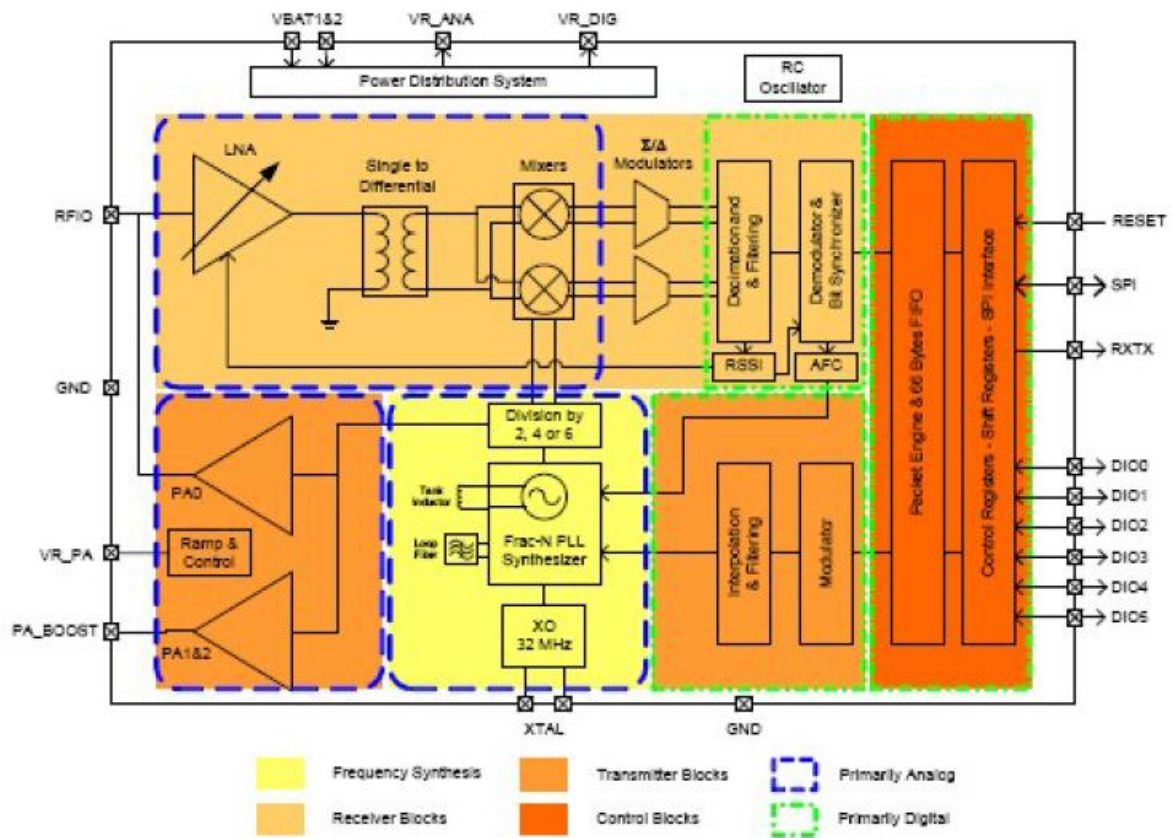
Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-8 Zapojení adaptérové destičky Pololu MINIMU-9V3

S modulem Pololu MINIMU-9V3 se komunikuje prostřednictvím I2C. Dále se podíváme na základní parametry MINIMU-9V363 týkající se napájení: Napájení 2,4 až 3,6 V. I/O napěťové úrovně max. 3,6V takže se nesmí připojit na TTL přímo, tj ani k Arduino , které je napájeno 5V! Protože i2c signály SDA a SCL jsou obousměrné, musí být převodník mezi 3V3 a 5V také obousměrný. Ten jsme vytvořili s tranzistorem BSS138 a umístili na desce palubního počítače.

Na desce je spolu s blokem čidel Pololu MINIMU-9 V3 rovněž umístěn vysílač/přijímač RFM69HW firmy Hoperf Electronics

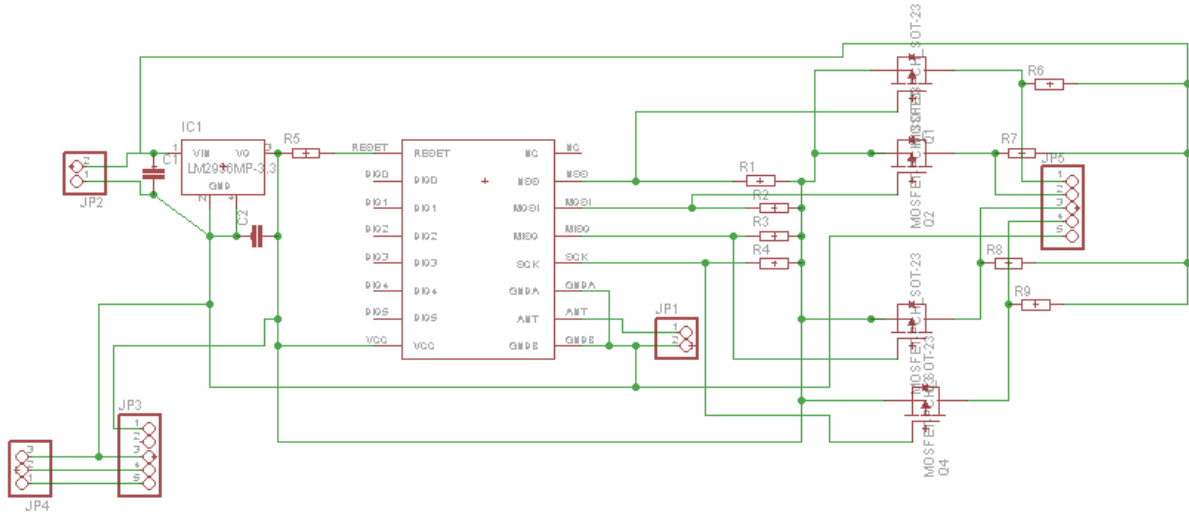

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-9 Obrázek transcieveru RFM69HW

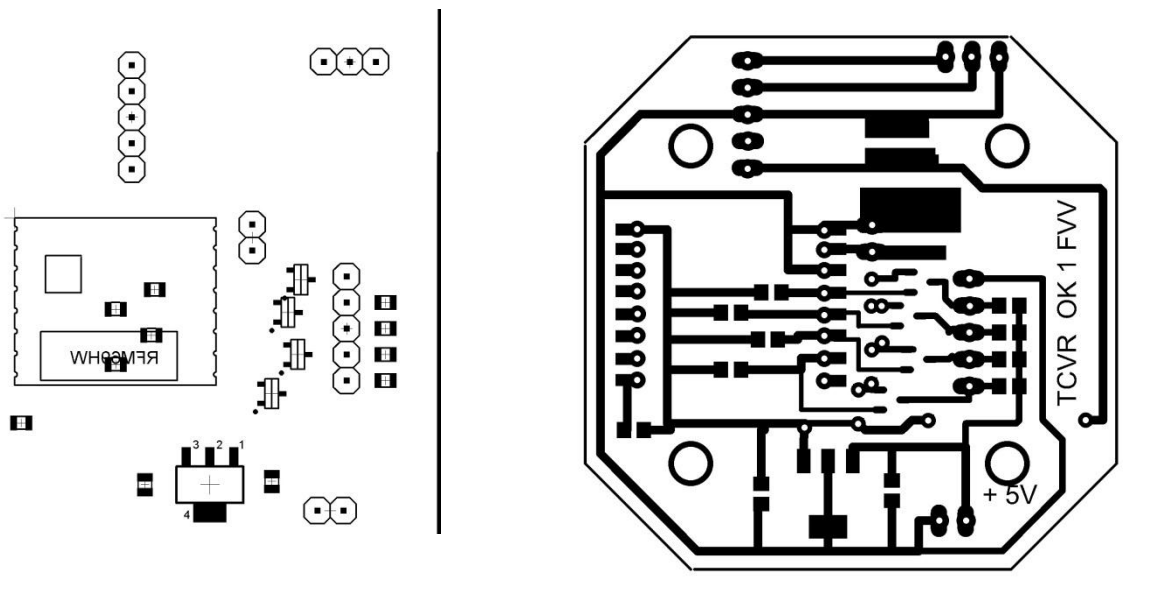

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-10 Blokové schéma transcieveru RFM69HW

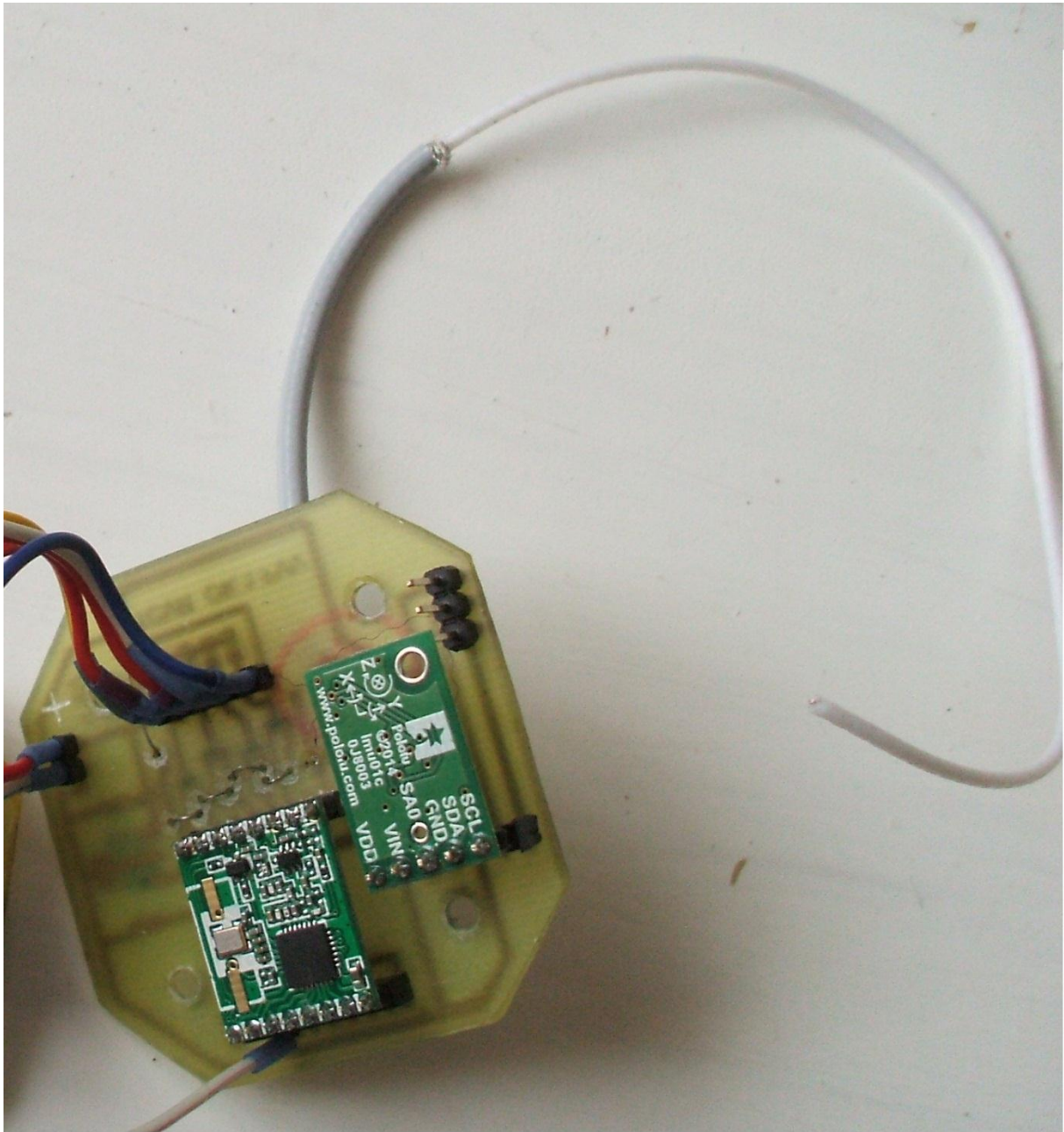
TCVR RFM69HW komunikuje s MCU pomocí SPI tj pomocí čtyř signálů CS, MOSI, MISO a SCK. Ty jsou na úrovni 3V3, kdežto Arduino na 5V, takže opět použijeme na této desce čtveřici oboustranných převodníků úrovní s BSS138. Nakonec zbývá uvést obrazec PCB desky čidel a vysílače:

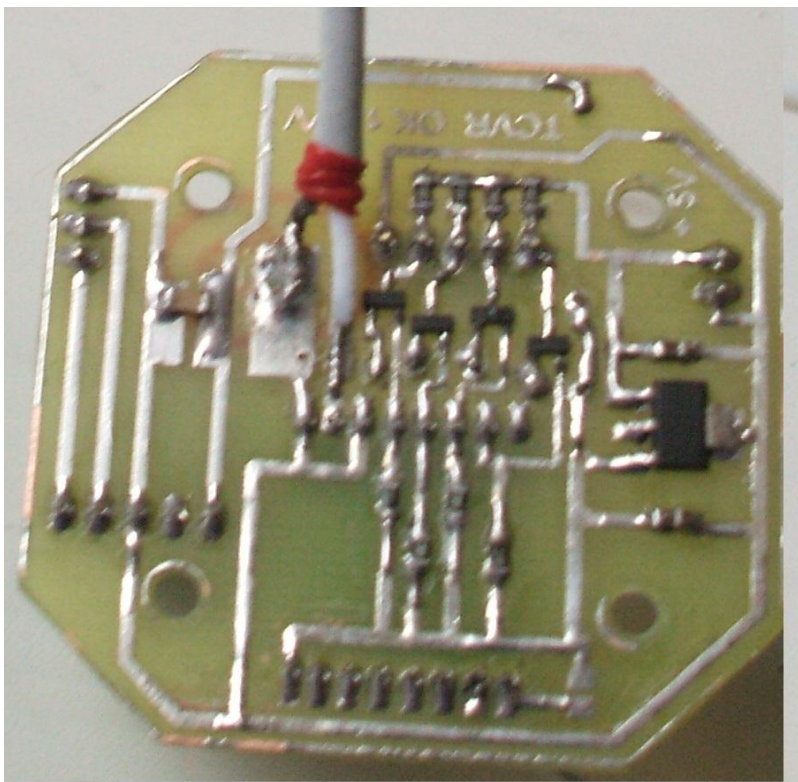
Obrazek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-11 Zapojení desky s trancieverem RFM69HW a čidly na JP3

Obrazek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-12 PCB desky s trancieverem RFM69HW a čidly na JP3

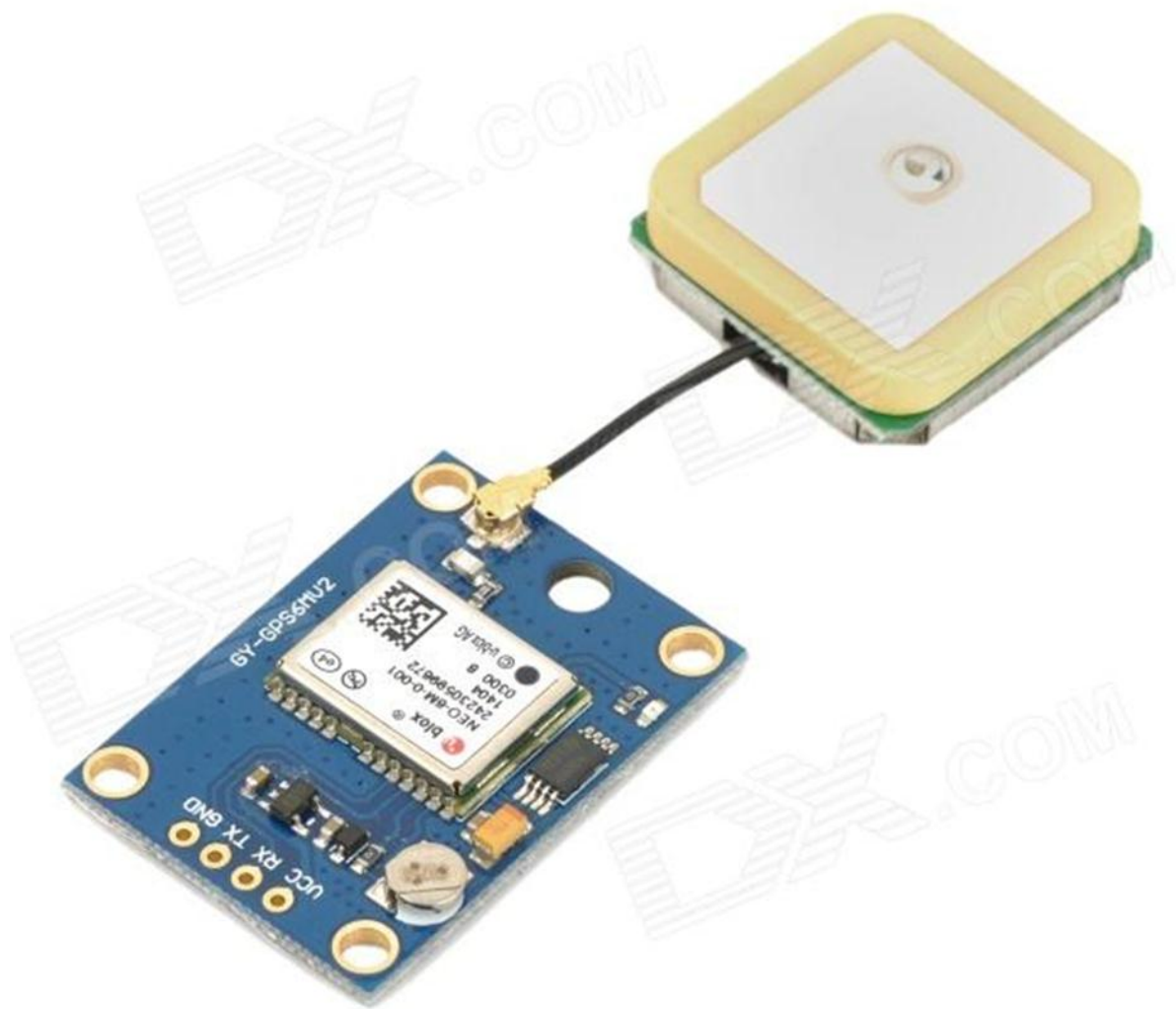
Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-13 Pohled na desku s transceiverem RFM69HW a čidly zeshora

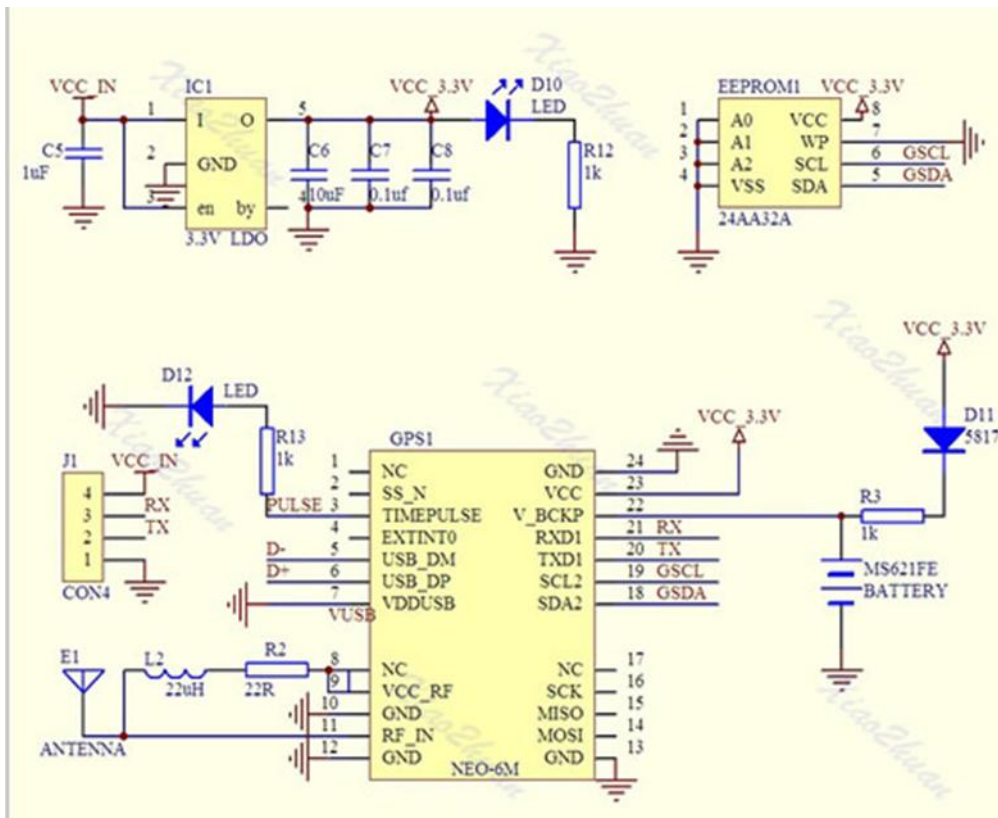
Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-14 Pohled na desku s trancieverem RFM69HW a čidly zespoda

2.4 GPS

Pro zaznamenávání polohy GPS jsme využili továrně vyráběný modul GPS: GY-GPS6MV1 některými výrobci též nazývaný GY-GPS6MV1 NEO-6M GPS modul. Jeho provedení ukazuje obr.2-11

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-15 Modul GPS, převzato ze stránek výrobce

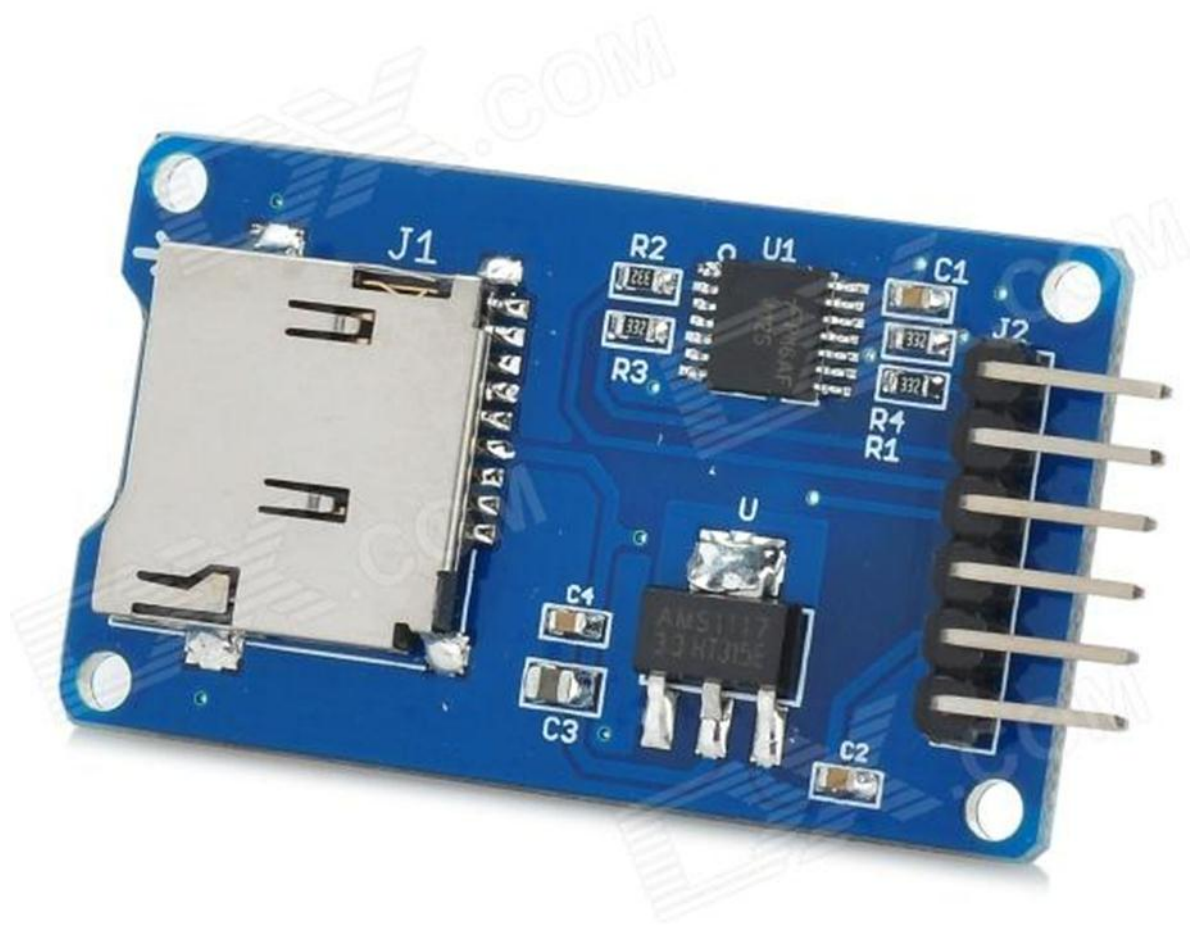

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-16 schéma GPS modulu, převzato ze stránek výrobce

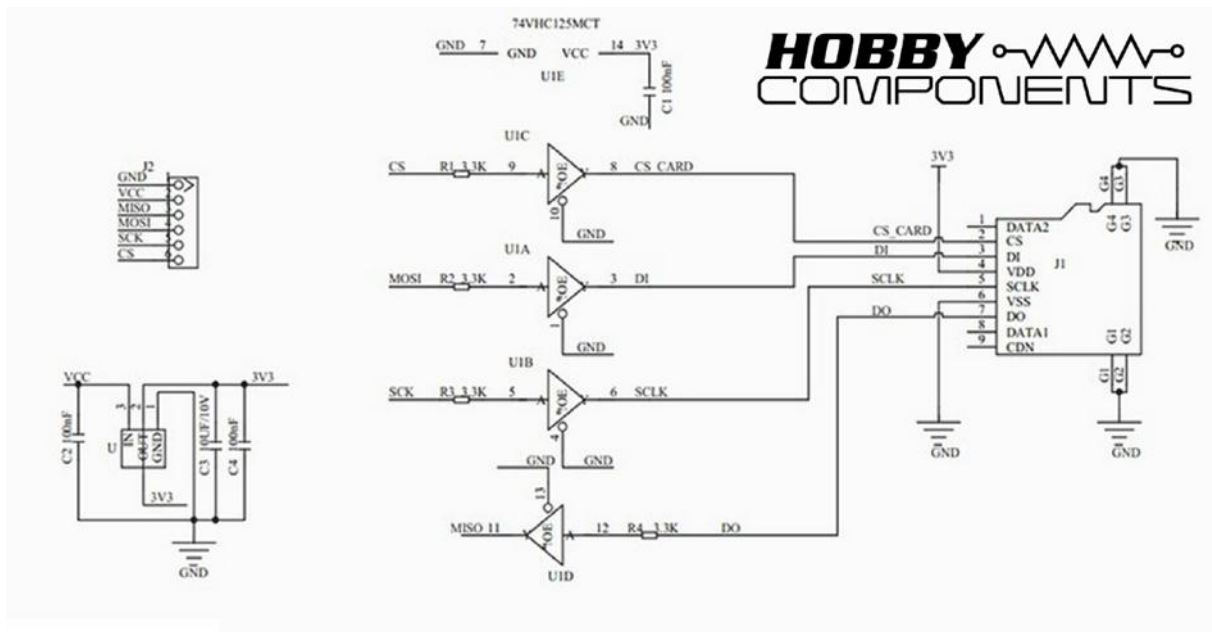
2.5 Mikro SD karta

Z obavy z výpadku přenosu dat z mikrosatelitu do pozemní stanice jsme se rozhodly naměřená data nahrát na mikro SD kartu. Pro komunikaci s ní využíváme SPI čtveřici signálů MOSI, MISO, SCL a CS. Opět se nám podařilo získat hotový modul. Mikro SD karta je na obr. 2-12. Schéma modulu mikro SD karty je zobrazeno na obr. 2-13

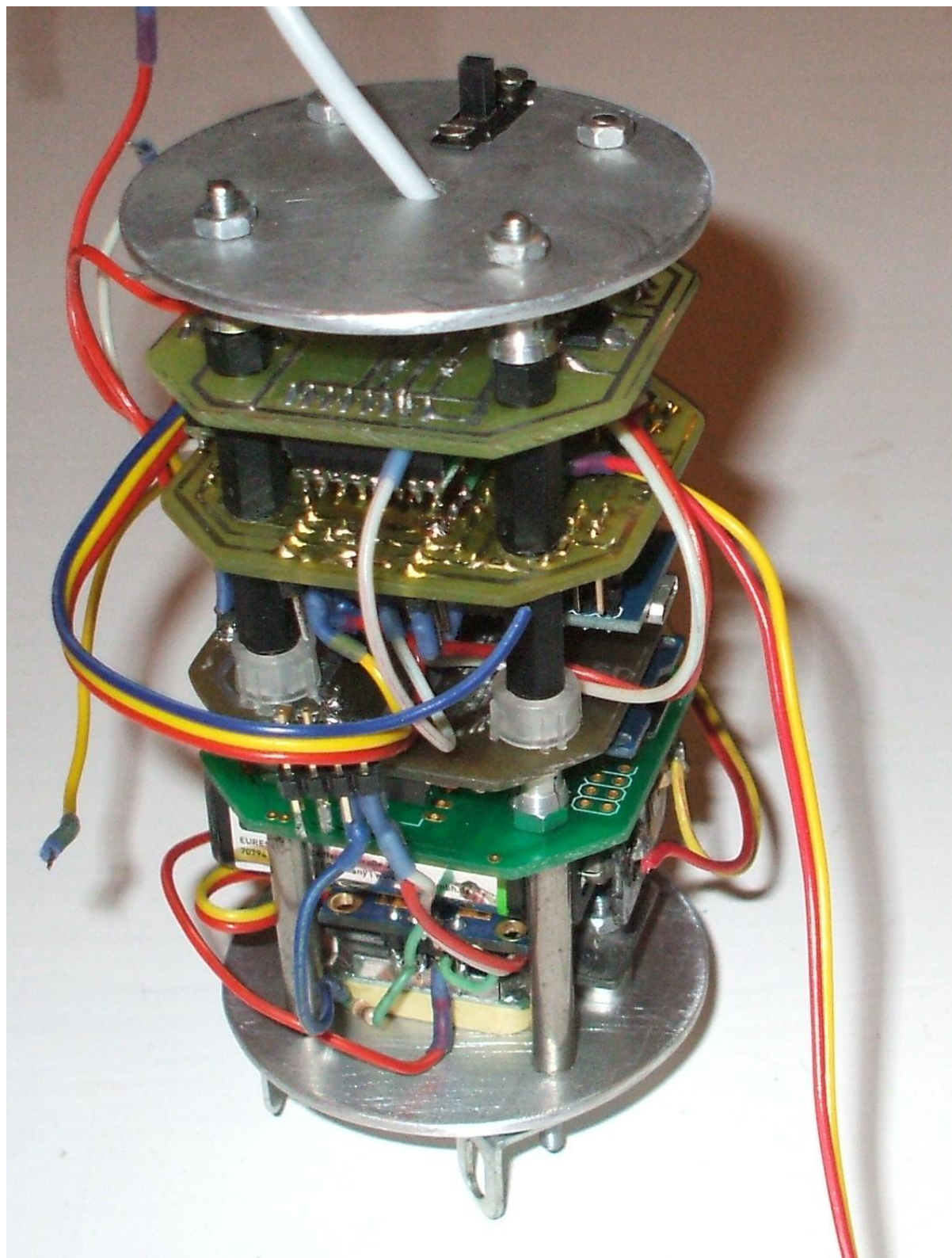
Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-17 pohled na modul mikro SD karty, převzato ze stránek výrobce

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-18 schéma modulu mikro SD karty, převzato ze stránek výrobce

Protože microSD karta komunikuje s MCU pomocí SPI stejně jako TCVR RFM69HW, přidělili jsme TCVR CS na D10 a microSD CS na D4.

2.6 Celková sestava CanSatu

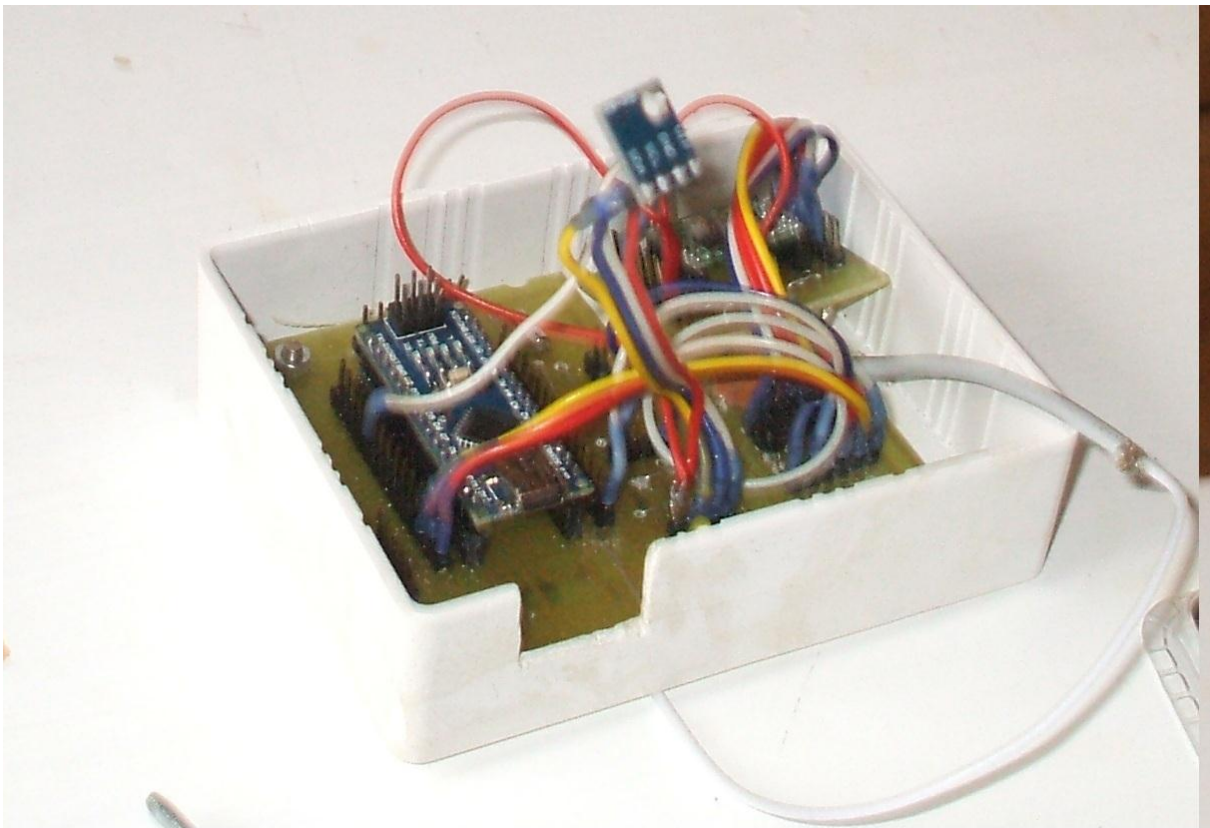

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-19 Pohled na sestavený CanSat

2.7 Pozemní stanice

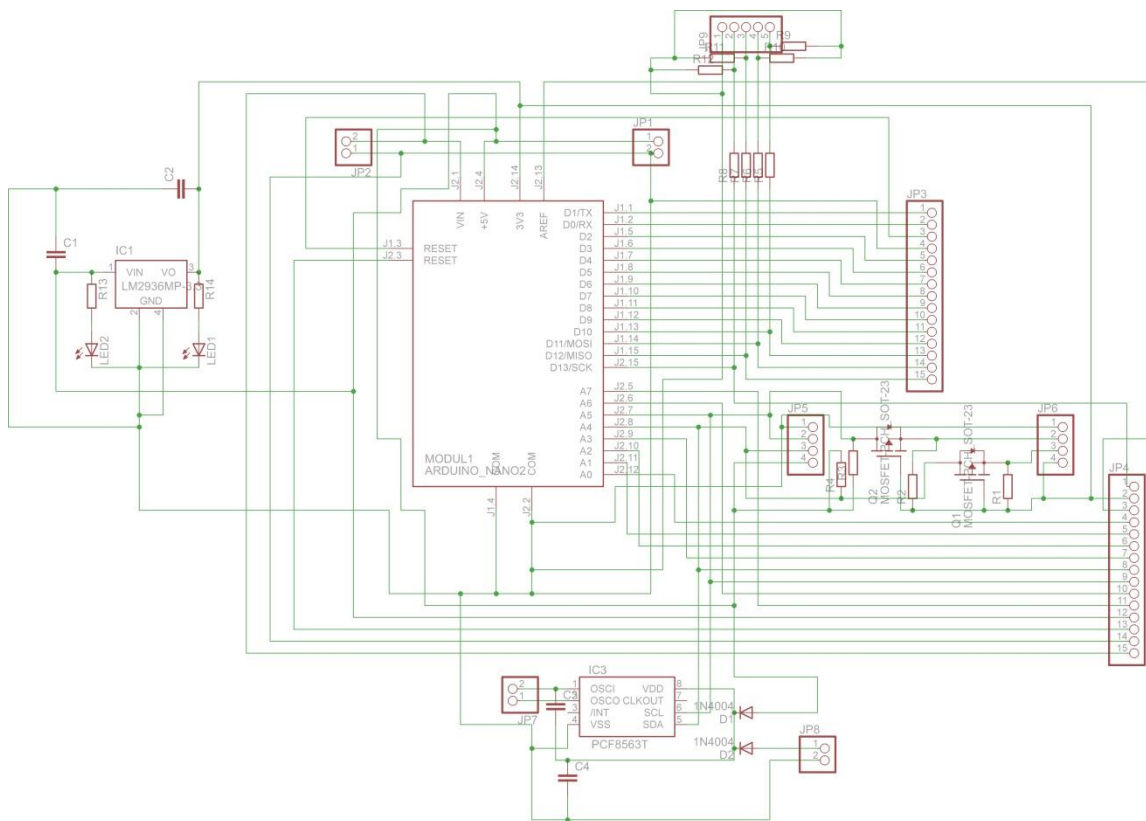
Pozemní stanice obsahuje stejný TCVR (přijímač/vysílač) RFM69HW jako vlastní CanSAT. V případě přijímače/vysílače komunikujícího s okolím UARTem (signály RxD a TxD), jak tomu bylo v cansat startkitech od ESA v minulých letech, stačilo by nyní propojit TCVR s PC, tabletem či chytrým telefonem, pomocí obvodu pro převod uart/usb a usb kabelem. Bohužel RFM69HW komunikuje s okolím přes SPI, takže jsme museli mezi tcvr a PC zapojit Arduino, které převod SPI na UART provede. Z důvodů ceny jsme použili nejlacinější Arduino NANO.

Pozemní stanici ukazují následující obrázek:

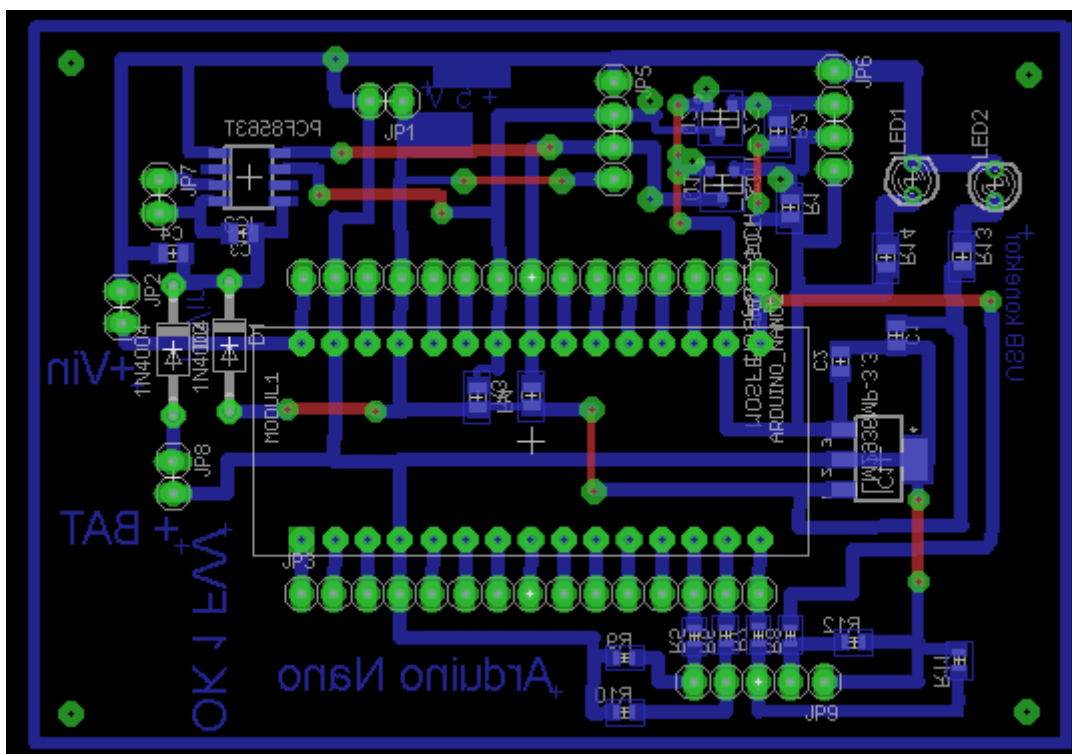

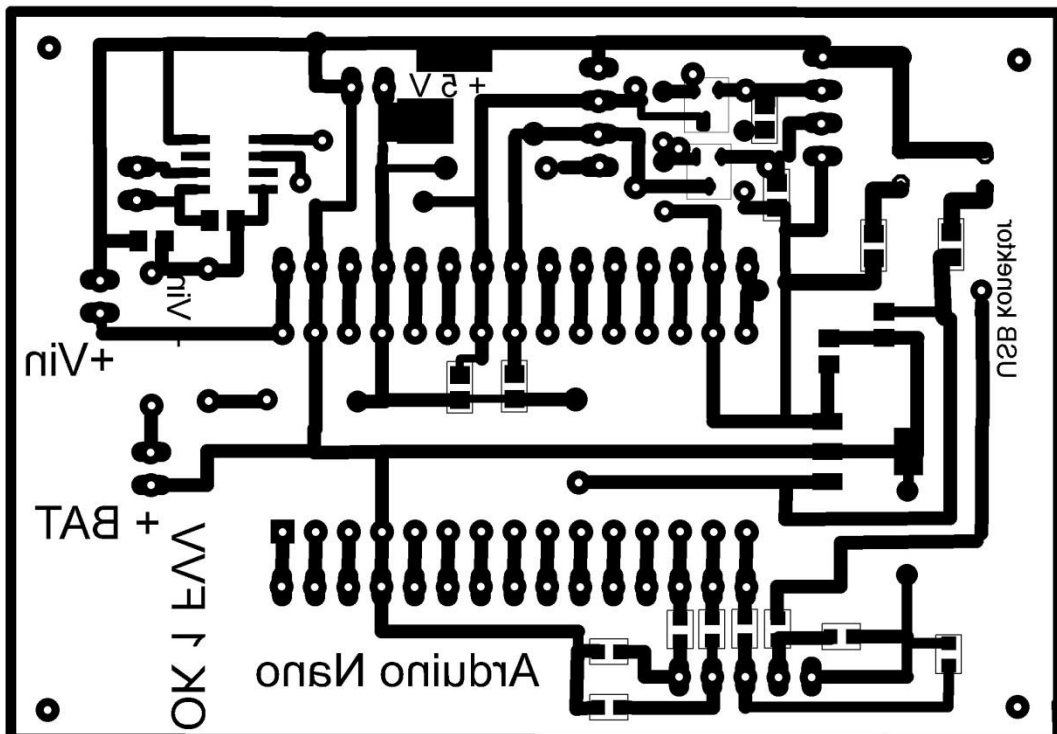
Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-20 Pozemní stanice

Pozemní stanice obsahuje tři desky. Desku s Arduino NANO, desku převodu úrovní a desku TCVR RFM69HW. Jejich zapojení a PCB ukazují následující obrázky.

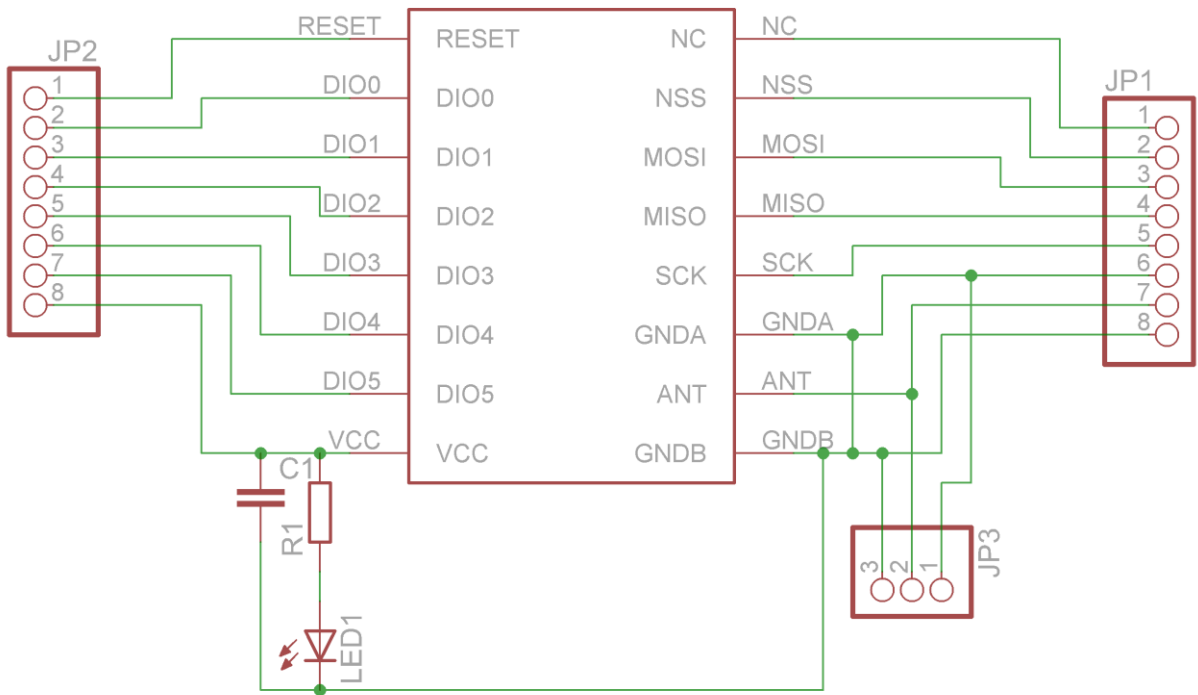

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-21 Zapojení počítačové desky pozemní stanice

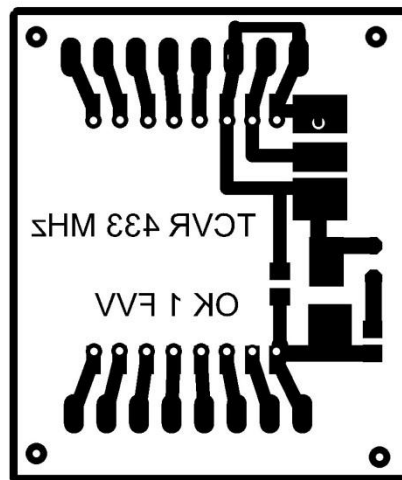
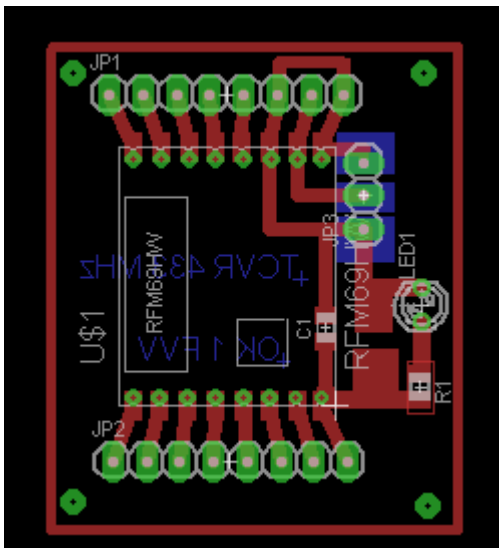

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-22 PCB počítačové desky pozemní stanice

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-23 TCVR pozemní stanice

Obrázek Chyba! V dokumentu není žádný text v zadaném stylu.-24 PCB TCVR pozemní stanice

Kapitola 3

Software

Tvorba software (firmware) je poměrně jednoduchá vzhledem k použití vývojového prostředí i jazyka Arduina a knihoven systému Arduino pro sériovou komunikaci UART (s vysílačem a s GPS), I2C (s čidly) a SPI (s mikro SD kartou).

3.1 Programová obsluha čidel

Programovou obsluhu čidel si ukážeme na příkladě čidla atmosférického tlaku . Na začátku sketchu uvedeme použité knihovny a vytvoříme instanci bmp třídy Adafruit_BMP085_Unified . Poté, jak je v Arduino sketchi běžné, uvedeme definice metod setup() a loop() . To je podstatný rozdíl od jazyka C++. Jsou použity místo metody main() v C++. V metodě setup nejprve nastavíme parametry sériové komunikace. Poté se zavolá metoda bmp.begin()) instance bmp a provede se kontrola její úspěšnosti. Pokud se inicializace nepodaří, vypíše se chybová hláška.

```
#include <Wire.h>
#include <Adafruit_Sensor.h>
#include <Adafruit_BMP085_U.h>

Adafruit_BMP085_Unified bmp = Adafruit_BMP085_Unified(10085);

void setup(void)
{
  Serial.begin(9600);
  Serial.println("Pressure Sensor Test"); Serial.println("");

  /* Initialise the sensor */
  if(!bmp.begin())
  {
    /* There was a problem detecting the BMP085 ... check your connections */
    Serial.print("Oops, no BMP085 detected ... Check your wiring or I2C ADDR!");
    while(1);
  }
}
```

Obrázek 3-3 Ukázka programové obsluhy čidla na Arduino

Dále již probíhá veškerá činnost ve smyčce loop(), která je k vidění na obrázku 3.2 na straně 28.

```
void loop(void)
{
  /* Get a new sensor event */
  sensors_event_t event;
  bmp.getEvent(&event);
```



```

/* Display the results (barometric pressure is measure in hPa) */
if (event.pressure)
{
  /* Display atmospheric pressue in hPa */
  Serial.print("Pressure:  ");
  Serial.print(event.pressure);
  Serial.println(" hPa");

  /* Calculating altitude with reasonable accuracy requires pressure
  * sea level pressure for your position at the moment the data is
  * converted, as well as the ambient temperature in degress
  * celcius. If you don't have these values, a 'generic' value of
  * 1013.25 hPa can be used (defined as SENSORS_PRESSURE_SEALEVELHPA
  * in sensors.h), but this isn't ideal and will give variable
  * results from one day to the next.
  *
  * You can usually find the current SLP value by looking at weather
  * websites or from environmental information centers near any major
  * airport.
  *
  * For example, for Paris, France you can check the current mean
  * pressure and sea level at: http://bit.ly/16Au8o1
  */

  /* First we get the current temperature from the BMP085 */
  float temperature;
  bmp.getTemperature(&temperature);
  Serial.print("Temperature: ");
  Serial.print(temperature);
  Serial.println(" C");

  /* Then convert the atmospheric pressure, and SLP to altitude
  * Update this next line with the current SLP for better results
  */
  float seaLevelPressure = SENSORS_PRESSURE_SEALEVELHPA;
  Serial.print("Altitude:  ");
  Serial.print(bmp.pressureToAltitude(seaLevelPressure,
                                     event.pressure));

  Serial.println(" m");
  Serial.println("");
}
else
{
  Serial.println("Sensor error");
}
delay(1000);
}

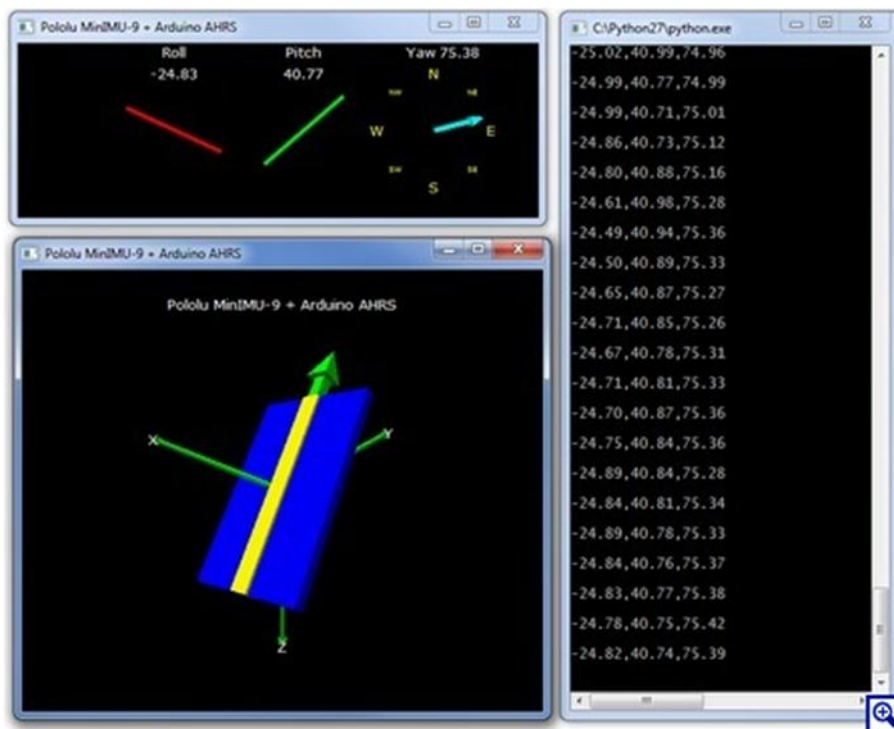
```

Obrázek 3-4 Metoda loop, kde proběhne veškerá činnost

Nejprve se v ní zavolá metoda `getEvent` , poté v `event.pressure` získáme hodnotu atmosférického tlaku v hPa a ještě zavoláme metodu `getTemperature` která poskytne hodnotu naměřené teploty. Nakonec je volána metoda `delay`, která pozdrží průběh smyčkou, neboť se měření má provádět 1 x za sekundu.

3.2 Grafické zpracování dat programem MinIMU9

Grafický program MinIMU9 je napsán v jazyce Python a slouží k zobrazování 3D veličin z magnetometru, gyroskopu a akcelerometru:

Visualization of AHRS orientation calculated from MinIMU-9 readings.

Obrázek 3-5 Program na zpracování dat v MinIMU9

Závěr

Naším úkolem bylo navrhnout a zrealizovat zařízení Cansat, které by náš tým použil ve finále evropské soutěže ESA v červnu 2016 v Portugalsku. Naší první verzi se nám podařilo splnit požadavky zadání, nicméně je zde stále možnost dalšího vylepšování systému na základě jeho testování, kalibrace čidel a zejména vlastního zpracování dat a jejich interpretace.

Citovaná literatura

- [1] V. Váňa, „Co je to Cansat,“ Časopis praktická elektronika, p. 25, 11 2013.
- [2] V. Váňa, „Čidla pro CanSat a Raspberry PI,“ Časopis praktická elektronika, pp. 20 - 22, 11 2014.
- [3] V.Váňa, "Podpora technických projektů nadaných studentů SPŠE Ječná 2016", SPŠE Ječná, písemná část projektu v rámci žádosti o grant MHMP Celoměstské programy pro podporu vzdělání 2016.
- [4] <http://www.pololu.com/>
- [5] „Arduino,“ [Online]. Available: <http://arduino.cc/>.
- [6] „STMicroelectronics,“ [Online]. Available: <http://www.st.com>.
- [7] „CanSat Ječné,“ [Online]. Available: <http://www.spsejecna.net/cansat/>.
- [8] http://doc.open-cosmos.com/Qbcan_user_manual
- [9] „ESA,“ [Online]. Available: <http://www.esa.int/ESA>.

[10] <https://www.pololu.com/product/2468>